

Fennougristiikan suhde naapuritieteisiin

Juha Janhunen

Kysymys fennougristiikan suhteesta naapuritieteisiin vaatii kannanottoa muutamaa yleisempään määrittelykysymykseen, joita seuraavassa aluksi tarkastelen. Lähdän siitä, että fennougristiikka on tiedettä, mutta tarkoitan tällä vain sitä, että fennougristiikan tekeminen on tieteellistä toimintaa. Sen sijaan olisi mielestäni kyseenalaista väittää, että fennougristiikka olisi itsenäinen tiede, siis tieteenala eli disiplina. Fennougristiikka on nimittäin kompleksinen tutkimusala, joka hakee metodinsa usean eri disiplinaan piiristä.

Se viitekehys, joka muodostaa fennougristisen tieteentekemisen rajat on tunnetusti urallainen kielikunta. Termi *urallainen* on mielestäni edelleen tieteellisesti täsmällisin yleisnimi tämän kielikunnan kokonaisuudelle, siitä huolimatta että perinteinen kahtiajako samojedilaiseen ja suomalais-ugrilaiseen haaraan on viime aikoina haluttu kyseenalaistaa. Urallaisen kielikunnan tutkimusta on puolestaan nimitetty *uralistiikaksi*, enkä näe mitään syytä kaihtaa tätäkään termiä. On kuitenkin totta, että uralistiikan identiteetti sekä tieteen maailmassa että suuren yleisön tietoisuudessa tunnetaan paremmin fennougristiikan nimellä. Käytän siis seuraavassa itsekin tätä termiä.

Terminologiset kiistat eivät tietenkään sinänsä saisi koskaan nousta tieteentekemisessä keskeiselle sijalle, keskeistä on vain tutkimuksen tieteellinen sisältö. Tällainen tieteen sisällön kannalta keskeinen asia fennougristiikassa on se, että suomalais-ugrilaisia kieliä ei mitenkään voi mielekkäästi tutkia harrastamatta myös samojedilaisen haaran tutkimusta eli *samojedologiaa*. Historiallisesti samojedologia on ajottain haluttu rajata pois varsinaisen eli autonomisen fennougristiikan yhteydestä. Näin teki ennen muita aikoinaan August Ahlqvist, ja hänen näkökulmastaan siis jopa samojedologiaa olisi ollut pidettävä fennougristiikan naapurialana.

Kielten vertailu fennougristiikan ydin

Disiplinaan kannalta fennougristiikan ytimen muodostaa vertaileva kielentutkimus, jonka metodinen pohja taas on yleisen kielitieteen teoriamuodostuksessa. Näin nähtynä fennougristiikka on oikeastaan yleisen kielitieteen alalaji, joka on kohdentunut ensin kielihistorian ja kielten vertailun alueelle ja sitten lisäksi tietyn kielikunnan aineistolla operointiin. Fennougristiikan ja yleisen kielitieteen suhteet ovat kuitenkin tyypillinen muna-vai-kana-kysymys, sillä esimerkiksi Suomessa fennougristiikan akateeminen asema on paljon vanhempi ja vahvempi kuin yleisen kielitieteen. Voi siis myös sanoa, että yleinen kielitiede on, ainakin vertailevan kielentutkimuksen teorioiden osalta, fennougristiikan ja muiden vastaavien erillisten kielikuntien tutkimustraditioiden myöhäsyntyinen yläkäsite.

Kielten vertailu vaatii luonnollisesti kielten perustutkimusta myös kaikilla muilla kielentutkimuksen tasoilla, joten on ymmärrettävää, että fennougristiikkaan kuuluvat olennaisena osana myös synkronisen ja deskriptiivisen kielentutkimuksen ongelmanasettelut kaikkien yksittäisten urallisten kielimuotojen osalta. Jokaisen kielimuodon syvälinen ymmärtäminen edellyttää lisäksi sen alueellisen ja yhteiskunnallisen variaation tuntemusta, mikä antaa fennougristiikalle ulottuvuuksia muun muassa dialektologian ja sosiolingvistiikan suuntiin.

Koska useimmat uralliset kielet olivat niitä tieteellisesti ensi kertaa lähestyttäessä vailla kirjakieliä ja historiallisia muistomerkkejä, oli kielten deskriptiiviset kuvaukset laadittava suoraan puhujilta kerätyn aineiston pohjalta. Varhaiset fennougristit, ennen muita M. A. Castrén mutta myös kaikki hänen seuraajansa, joutuivatkin olemaan myös *etnolingvistiikan* uranuurtajia. Tämä ulottuvuus on edelleen keskeinen: nykyään etnolingvistiikan kohteisiin kuuluu esimerkiksi kielten uhanalaisuusproblematiikan tutkimus, jota Suomessa tyypillisimmin ja vahvimmin harjoittavat nimenomaan fennougristit.

Kaikkea tähän mennessä mainittua voi kutsua kielitieteelliseksi fennougristiikaksi eli fennougristiikaksi *suppeassa* mielessä. Kielitieteellisen fennougristiikan ympärille on kuitenkin versonut muunlaista tutkimusta, jota voidaan nimittää fennougristiikaksi *laajassa* mielessä. Tätä fennougristiikkaa on ennen muuta kaikki se tutkimus, joka kohdistuu urallisia kieliä puhuviin kansoihin: niiden historiaan, kulttuuriin ja elinympäristöön.

Laajan fennougristiikan keskeinen tutkimusalue on *ethnohistoria*, jonka kohteisiin kuuluu muun muassa kielikunnan yhteisen alkukodin sijainnin ja ajoituksen selvittäminen. Ethnohistorian lähdeaineistoa tuottavat kielitieteen ohella kulttuurientutkimuksen, arkeologian ja fyysisen antropologian disiplina, välillisesti myös monet luonnontieteet. Ethnohistorian piiriin kuuluu lisäksi etnisten kontaktien tutkimus kaikissa niiden eri ulottuvuuksissa.

Fennougristiikan vesittyminen

Tästä alkaa kuitenkin se laeva tie, jota kutsuisin mielelläni fennougristiikan *vesittymiseksi*. Jos nimittäin kaikki se kielenulkoista todellisuutta koskeva perustutkimus, joka on tehtävä urallisia kieliä puhuvien kansojen kulttuurin, historian ja esihistorian ymmärtämiseksi, luetaan fennougristiikan piiriin, ei fennougristisella tieteentekemisellä ole loppua. Tämä aiheuttaa ongelmia muun muassa yliopistollisten oppiaineiden rajauksen suhteen.

Onkin niin, että kielentutkimus on lopulta ainoa fennougristiikkaa koossa pitävä tutkimusalue. Urallisten kielten vertailevan tutkimuksen tekee mielekkääksi niiden tieteellisesti todistettu yhteinen alkuperä, joka puolestaan antaa perustan myös alkukotia koskeville ethnohistoriallisille pohdintoille. Urallisia kieliä puhuvien kansojen kulttuureilla tai fyysis-antropologisilla piirteillä sen sijaan ei ole yhteistä alkuperää, joten niiden vertaileva tarkastelu omina erillisinä tutkimusaloinaan ei välttämättä ole mielekäästä toimintaa.

Kansallisromantiikan huumassa vallitsi Suomessakin aikoinaan se käsitys, että kielitieteellinen fennougristiikka vaatii tuekseen kokonaisen sarjan fennougristisia tieteenaloja: vähintäänkin etnografian, folkloristiikan ja arkeologian. Kaikki nämä alat saivatkin akateemisen statuksen fennougristiikan kylkiäisinä, ja nimenomaan alkuajoina niiden kysymyksenasettelut noudattivat varsin uskollisesti fennougristiikan viitekehystä. Myöhempi kehitys on kuitenkin ollut toinen: sekä arkeologia että folkloristiikka ja myös niiden rinnalle ilmestyneet uudet alat uskontotiede ja kulttuuriantropologia ovat nyttemmin menestyksellisesti täysin irtautuneet fennougristisesta taustastaan ja muuttuneet globaalin kulttuurientutkimuksen yleisiä disiplineja edustaviksi moderneiksi oppiaineiksi.

Ainoa vanhaa tieteenparadigmaa edustava laajan fennougristiikan jäännös Suomen akateemisessa järjestelmässä on nykyään *suomalais-ugrilaisen kansatieteen* nimellä kulkeva yliopistollinen oppiaine. Olen jo vuosia sitten (*Suomen Antropologi* 1982) esittänyt kantani, että tämänkin alan olisi kyettävä uudistumaan, ja ainoa uudistumisen suunta on kehitys kohti yleisen kansatieteen disiplina. Toinen kysymys on sitten, miten yleisen kansatieteen ja jo olemassa olevan yleisen kulttuuriantropologian raja vedetään herättämättä epäilyjä alojen päällekkäisyydestä. Rajaus aineellisen ja aineettoman kulttuurin välillä lienee tässä lähin mieleen tuleva mahdollisuus.

Kohti universaalia disiplina

Vesittymisen ehkäisemiseksi fennougristiikan sisältö olisi epäilemättä hyödyllistä pitää mahdollisimman puhtaana ja selkeänä. Koska fennougristiikka on perusluonteeltaan vertailevaa tutkimusta, jonka painopiste on kielikunnan kokonaisuutta koskevissa diakronisissa ongelmista, ei yksittäisten urallisten kielten ja niitä puhuvien kansojen synkronista tutkimusta enimmäkseen ole syytä lukea fennougristiikan piiriin. Esimerkiksi sellaiset alat kuin *fennistiikka* ja *hungarologia* jäävät auttamatta fennougristiikan kentän ulkopuolelle. Näin asia näyttääkin viime aikoina alkaneen hahmottua myös mainittujen tutkimusalojen omassa piirissä, joskin eräät instituutiot, ennen muita kansainväliset fennougristikongressit ovat suosineet mahdollisimman laajaa ja vesittyntä fennougristiikan määritelmää.

Viime kädessä mielenkiintoisin kysymys koskee kuitenkin suppean fennougriiikan omaa statusta. Voidaan nimittäin kysyä, onko lopultakaan mielekästä ylläpitää, ja missä muodossa, akateemista alaa, joka keskittyy yhden ainoan kielikunnan vertailevaan tutkimukseen. Moneltakin kannalta olisi järkevää myös tällä saralla siirtyä kohti universaalien disipliinien, tässä tapauksessa yleisen vertailevan kielentutkimuksen suuntaan. Vertailevalla kielentutkimuksella, sen paremmin kuin etnolingvistiikalla, ei ole Suomessa erillistä akateemista statusta, esimerkiksi oppituitia. Tieteenaloina ne molemmat olisivat kuitenkin aivan yhtä tärkeitä ja kehittämisen arvoisia kuin esimerkiksi nykyään suosittu tietokone-lingvistiikka.

lhanteellinen tilanne olisi siis ehkä se, että fennougriiikka lopulta kokonaan sulautuisi niihin yleisiin tieteenaloihin, joihin se metodisesti perustuu, tai myös: jolle se, ainakin Suomessa, on luonut metodisen perustan. Tässä kohtaa haluan kuitenkin painottaa jo yllä mainittua tosiasiaa: tärkeää ei ole terminologia vaan sisältö. Onhan nimittäin niin, että fennougriiikalla on, varsinkin niin sanotuissa suomalais-ugriilaisissa maissa, tietty kansallinen arvotustensa, johon on ehkä paras olla kajoamatta, jotta edes nykyinen resurssitaso saataisiin säilytetyksi.

Indouralilainen problematiikka

Joka tapauksessa on kiistämätön tosiasia, että kielitieteellinen fennougriiikka on vakiintunut tutkimusala, joka on olemassa riippumatta siitä, millä nimikkeellä se olisi paras inkorporoida akateemisten disipliinien ja yliopistollisten oppiaineiden järjestelmään. Tarkastelen nyt näin ymmärretyn fennougriiikan suhteita niihin opinaloihin, joita mielestäni voi pitää fennougriiikan rinnakkaisaloina ja naapureina sanan varsinaisessa merkityksessä.

Koska fennougriiikka kohdentuu tiettyyn kielikuntaan, on luonnollista, että fennougriiikan rinnakkaisaloja ovat kaikki ne muut tieteentraditiot, jotka omilla tahoillaan keskittyvät kukin yhden kielikunnan tarkasteluun. Maa-ilmassahan on muutamia satoja kielikuntia, ja niitä kaikkia voi periaatteessa tutkia samoin vertailevan kielentutkimuksen menetelmin kuin uralilaisista kielikuntau. Suinkaan kaikkien kielikuntien tutkimusta ei kuitenkaan ole kehitetty siihen laajuuteen ja sille tasolle, että voitaisiin puhua erillisestä tieteentraditiosta. Tässä suhteessa fennougriiikka kuuluu pikemminkin suhteellisen harvalukuisten poikkeusten joukkoon.

Ainoa kielikunta, joka oli kohtalaisen kokonaisvaltaisesti tunnettu ennen kuin fennougriiikan oma traditio vakiintui, oli *indoeurooppalainen*. Indoeuropeistiikka eli *indogermanistiikka* on juuri se alue, jolla vertailevan kielentutkimuksen menetelmät ensin luotiin ja josta ne aikojen kuluessa useana aaltona ovat levinneet myös fennougriiikkaan. Indoeurooppalainen kielikunta on lisäksi maantieteellisesti uralilaisen kielikunnan eteläinen naapuri, joten kysymykset alkukotien keskinäisistä suhteista sekä kielikuntien eriaikaisista kontakteista ovat vanhastaan kuuluneet *indouralilaisen* problematiikan piiriin.

Asia, jota ei aina ole otettu huomioon tarkasteltaessa uralilaisien ja indoeurooppalaisten kielten suhteita on se, että nämä kielikunnat ja varsinkin niiden kantakielet ovat typologisesti varsin erilaisia. Erityisesti nuogrammaattikkojen aikaan fennougriiikan piirissä kuviteltiin, että uralilainen kantakieli sisälsi kaikki ne typologiset erikoisuudet kuin indoeurooppalainenkin: siis esimerkiksi monimutkaisen obstruenttiparadigman ja sarjan ablaut-tyyppisiä vokaalivaihteluita. Myös E. N. Setälän kehittämä *astevaihteluteoria* oli omiaan luomaan sen erheellisen vaikutelman, että uralilaiset kielet olisivat lähellä indoeurooppalaisten kielten edustamaa niin sanottua flektiivista tyyppiä.

Typologiset väärinkäsitykset ovat epäilemättä myös olleet yhtenä taustatekijänä sille edelleen kannatusta saavalle ajatukselle, jonka mukaan uralilaiset ja indoeurooppalaiset kielikunnat eivät ole ainoastaan toistensa naapureita vaan myös toistensa sukulaisia. Jos näin olisi, fennougriiikasta vertailevan kielentutkimuksen sovellutuksena voisi puhua lähinnä vain indogermanistiikan liitteestä. Tilanne on onneksi se, että indouralilaiset sukulaisuusvertailut kuuluvat samaan verifioimattomien etäsukulaisuushypoteesien joukkoon kuin kaikki muutkin Euraasian kielikuntia yhdistelevät ajatusrakennelmat.

En voi kuitenkaan olla toteamatta, että kysymys indouralilaisen etäsukulaisuuden paikkansapitävyydestä riippuu yksinomaan siitä, löytyykö kielikuntien väliltä riittävästi relevanttia aineistoa vai ei. Samaa on sanottava kaikista mahdollisista yhteyksistä uralilaisien ja indoeurooppalaisten kielten välillä. Indouralilaisista lainasankorpuista on viime vuosina kartuttanut erityisesti Jorma Koivulehto, mutta tätäkin aineistoa on mielestäni lähestyttävä terveellä skeptisyydellä, kielikuntien typologisten erojen taustaa vasten.

Altaistiikka ja fennougriiikka

Typologisesti huomattavasti otollisempia vertailukohtia uralilaisille kielille tarjoavat monet niistä Euraasian kielikunnista, joiden alkuperäiset alueet sijaitsevat uralilaisien ja indoeurooppalaisten kielten itäpuolella: ennen kaikkea turkkilaiset, mongolilaiset ja tunguusilaiset kielikunnat. Viimeksi mainitut on tunnetusti myös liitetty sekä toisiinsa että uralilaisiin kieliin altailaisena ja uralilaisena hypoteesina tunnettujen etäsukulaisuusvertailujen kautta. Termi *altailainen* sopiikin hyvin kuvaamaan turkkilaisien, mongolilaisien ja tunguusilaisien kielten typologisia ja areaalisia yhteyksiä, kunhan emme edellytä niiden taustalla välttämättä piilevän geneettistä sukulaisuutta.

Altailaisien kielten tutkimus eli *altaistiikka* on fennougriiikan ohella toinen suuri vertailevan kielentutkimuksen sovellutusala Pohjois-Euraasiassa. Kun katsomme karttaa, näemme selvästi, että fennougriiikan ja altaistiikan raja osuu Jenisei-joen laaksoon, joka korreloi myös luonnonmaantieteellisten erojen kanssa. Uralilaisien kielten alue Luoteis-Euraasiassa on Uralin vuoria lukuunottamatta alavaa suota ja metsää, altailaisien kielten alue Koillis-Aasiassa taas on vuoristoista ylänköä ja aroa. Altailaisen alueen etelärajana idässä voi pitää Keltaisen joen laaksoa, josta kielitypologian ja ethnohistorian kannalta alkaa Kaakkois-Aasiaan asti ulottuva *siniittinen* vyöhyke.

Se seikka, että altailainen hypoteesi on ainakin alkuperäisessä muodossaan osoittautunut paikkansapitämättömäksi, ei suinkaan ole vähentänyt altaistiikan merkitystä tutkimusalana, pikemminkin päinvastoin. Altaistiikan erottaa tosin sekä fennougriiikasta että indogermanistiikasta juuri se, että yhteisen kielilaineksien taustalla ovat areaaliset eivätkä geneettiset tekijät. Tämä ero ei ole kuitenkaan niin merkittävä kuin saattaisi luulla, sillä areaalisten kontaktien tutkimus tapahtuu samoilla vertailevan kielentutkimuksen menetelmillä kuin kielikuntien sisäisten geneettisten suhteiden selvittelykin.

Tässä yhteydessä onkin mielenkiintoista todeta, että kielikontakti-analyysi esimerkiksi turkkilaisen ja mongolilaisen kielikunnan välillä paljastaa kummastakin kielikunnasta monia sellaisia jo kadonneita ominaisuuksia, joiden rekonstruointi pelkän sisäisen informaation avulla olisi mahdotonta. Niiden, jotka yhä kannattavat ajatusta altailaisien kielten keskinäisestä sukulaisuudesta, on ollut vaikea tunnustaa, että esikantakielitason ilmiöitä voidaan näin konkreettisesti lähestyä myös areaaliselta perustalta. Tässä suhteessa uralilaisien kielten indoeurooppalaisella lainasankorpuksella on opetus annettavana altaisteille, täysin riippumatta siitä kuinka laaja tämä korpus lopulta tarkalleen ottaen on.

Altaistiikan opetus fennougriiikalle on puolestaan se, että areaaliset kontaktit voivat luoda kielten välille sekä rakenteellisia että aineellisia yhtäläisyyksiä, joita on varsin vaikea erottaa geneettisistä. Varsinkin typologisten piirteiden osalta on aiheellista kysyä, miten suuressa määrin uralilaisien kielten, esimerkiksi suomen ja unkarin, samankaltaisuudet, muun muassa prosodinen rakenne ja vokaalisointu, ovat todella yhteisen kantakielen perua. Luoteis-Euraasian ja varsinkin Euroopan areaalinen konteksti on joka tapauksessa varmasti lisännyt monien uralilaisien kielten typologista samankaltaisuutta myös sen jälkeen kun yhteinen kantakieli oli jo hajonnut.

Tutkimushistorian kannalta fennougriiikka ja altaistiikka ovat niin läheisiä, että voitaisiin puhua jopa yhdestä yhtenäisestä tieteentraditiosta. Jokseenkin kaikki varhaiset fennougriiikan ulottivat työnsä myös altailaisien kielten alueelle, ja esimerkiksi Castrén piti suomalaisugriilaisuutta vain yhtenä altailaisuuden alalajina. Modernin altaistiikan perustaja G. J. Ramstedt taas hankki sekä vertailevan kielentutkimuksen että etnolingvistiikan oppinsa fennougriiikan parissa, ja myös kenttätönsä hän aloitti suomalais-ugriilaisissa

merkeissä. Vaikka altaistiikka on sittemmin yhä enemmän eriytynyt omaksi alakseen, sen fennougristiset juuret näkyvät edelleenkin muun muassa suomalais-ugrilaisen transkriptiojärjestelmän suosiona.

Heimoajattelu ei ole tiedettä

Fennougristiikan ja altaistiikan yhteyttä on aina suosinut myös Suomalais-Ugrilainen Seura. Seuran monitieteiset uraltaillaiset päämäärät muotoili hyvin selkeästi Otto Donner (*Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 25), ja myös hänen jälkeensä altaistiikka on ollut näkyvästi esillä Seuran julkaisuissa ja muussa toiminnassa. Tämän linjan soisi jatkuvan, siitä huolimatta että altaistiikka ei Suomessa, kotimaassaan, koskaan onnistunut fennougristiikan tavoin vakiintumaan yliopistollisen oppiaineen asemaan.

Tässä lienee syytä taas muistuttaa myös siitä, että maamme suuren suomenkielisen yleisön keskuudessa viime vuosina uudelleen virinnyt populistinen heimomieliala on täysin vailla tieteellistä pohjaa ja edustaa itse asiassa eräänlaista salonkikelpoista rasismia. Suomalaisilla kansana, ja vielä vähemmän Suomella valtiona, ei ole mitään syytä kohdella juuri uralilaisia kieliä puhuvia väestöjä jonkinlaisin erityisehdoin. Sen sijaan etnisen uhanalaisuuden yleinen problematiikka ja Suomalais-Ugrilaisen Seuran edustama laaja alueellinen asiantuntemus puhuvat sen puolesta, että Suomi voisi hyvinkin panostaa kokonaisvaltaisesti kaikkien sekä Luoteis-Euraasian että Koillis-Aasian pienten kansojen ja kielten tutkimukseen ja suojeluun.

Pienten Suomelle läheisten kansojen joukkoon kuuluvat myös niin sanotut *paleosiperialaiset* eli *paleoaasialaiset* väestöt. Niidenkin tutkimuksen pani nykyaikaisessa mielessä alulle M. A. Castrén, ja myöhemmistäkin paleosibiologeista monet tunnetaan myös fennougristeina: mainitsen vain Kai Donnerin, Aulis J. Joen ja Robert Austerlitzin nimet. Kuten altaillaiset, myös paleosiperialaiset kielet edustavat useita erillisiä kielikuntia, mutta paleosiperialaisten kielten keskinäiset erot ovat myös typologisesti suuret.

Fennougristiikan kannalta tärkein paleosiperialainen kielikunta on *jeniseiläinen*, jonka viidestä historiallisesti tunnetusta kielestä vain yksi, jeniseinostjakkii eli keetti, on nykyään elossa. Jeniseiläisten kielten merkitys fennougristiikalle on toisaalta siinä, että niitä puhutaan tai on puhuttu uralilaisten kielten itäisten haarojen naapurissa, sekä toisaalta siinä, että ne ovat typologisesti niin kovin erilaisia kuin uraltaillaisen tyyppin kielet. Typologian kannalta jeniseiläinen kielikunta muodostaa eräänlaisen sillan Kaukasuksen ja Kiinan välille, joskin kielikunnan etnohistoria on edelleen hämärän peitossa.

Toinen fennougristiikan kannalta relevantti paleosiperialainen kielikunta on *jukagiirilainen*. Myös tällä kielikunnalla näyttää historiallisesti olleen areaalinen naapuruussuhde uralilaisiin kieliin, tosin ajallisesti lyhykestoinen ja paikallisesti marginaalinen: ainoa uralilainen kieli, jonka voidaan olettaa olleen kontaktissa jukagiiriin on Taimyrin niemimaalla puhuttava nganasaani. Tutkimushistoriallisesti merkittävämpää on, että myös jukagiiria on yritetty yhdistää uralilaiseen kielikuntaan etäsukulaisuushypoteesin kautta. Tätä aikoinaan Björn Collinderin esittämää ajatusta jatkaa tällä hetkellä Michael Fortescuen *uralosiperialainen* hypoteesi, jonka piiriin kuuluvat myös Koillis-Siperian *kam-tshuktshilaiset* ja *esk-aleutilaiset* kielet.

Fennougristiikka ja areaalilingvistiikka

Olen kuitenkin sitä mieltä, että mieluummin kuin etäsukulaisuushypoteesien kehittelyyn tulevan tutkimuksen kannattaisi suuntautua laajojen areaalisten kysymyksenasettelujen suuntaan. Uralilainen kielikunta ei ole yksin Euraasiassa. Monilla alueilla uralilaisten kielten naapuruudessa puhutaan tai on puhuttu hyvinkin monien muiden kielikuntien kieliä. Hyvän esimerkin tarjoaa Altain seutu, Castrénin mielestä Suomen Suvun alkukoti, jonka tuntumassa ovat aikojen kuluessa olleet uralilaisten kielten ohella edustettuina ainakin jeniseiläiset, turkkilaiset, mongollaiset, tunguusilaiset, sinotiibetiläiset sekä eräät varhaiset indoeurooppalaiset kielet.

Kieliareaalit ja niiden ilmeneminen sanastossa ja kieliopissa muistuttavat myös osaltaan siitä, miten suuri osa yksittäisestä kielestä on aina peräisin muualta kuin kielisukulaisuuden suunnalta. Fennougristiikka on esimerkki vertailevan kielentutkimuksen sovellutuksesta, joka pohjimmitaan pyrkii kartoittamaan sitä, mikä kaikille uralilaisille kielille on yhteistä. Kielihistoriallisesti yhtä tärkeää on kuitenkin se, mikä *erottaa* uralilaisia kieliä toisistaan. Näitä eroja muovaamassa ovat olleet ennen kaikkia kielinaapurit, joiden tutkimus on yksi fennougristiikan perusedellytyksistä.

Juha Janhunen toimii professorina Helsingin yliopiston Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitoksella. Kirjoitus perustuu esitykseen, jonka Janhunen piti Suomalais-Ugrilaisen Seuran ja Helsingin yliopiston suomalais-ugrilaisen laitoksen "Fennougristiikan nykypäivä ja tulevaisuus" -seminaarissa 18. lokakuuta. Janhunen on vastikään julkaissut mm. teoksen "Manchuria. An ethnic history" (Suomalais-Ugrilainen Seura 1996).